

• Geòrgia

La pàtria de Stalin, finalment, tampoc no ha escapat a l'embranchida nacionalista. És prou significatiu el fet que el ministre d'Afers Estrangers soviètic, el georgià Edvard Xevernadze, haja hagut de declarar públicament que el georgià és l'idioma propi i prioritari de Geòrgia.

La dècada dels vuitanta va començar a Georgia amb la primera campanya de pintades de la seua història recent. El text era contundent: «Llibertat per Kostava, Imnadze i Samkharadze, combatents per la independència de Geòrgia». Dels tres el més conegut era el tercer, per la lluita que havia portat en defensa de l'ensenyament de la història de Georgia a les escoles del país. L'ambient al país va ser molt tens durant aquells anys. La dècada dels setanta havia conegut un reguitzell d'explosions de bomba que van arribar a afectar les oficines centrals del partit

comunista. El KGB es va marcar com a objectiu prioritari acabar amb la violència georgiana i, encara que ningú no va poder provar que hi tingués relació, Samkharadze va acabar internat en un psiquiàtric.

La situació, però, es va accelerar en pocs mesos. Al principi de 1981 un professor de georgià, Akaky Bakhradze, va ser expulsat de la universitat. Uns centenars d'estudiants es van manifestar al seu favor. Una setmana després, una nova manifestació, aquesta vegada davant el Soviet Suprem de Geòrgia, va obligar Edvard Xevernadze a prendre una postura pública d'afirmació del georgià.

El 1983 l'URSS va celebrar el 200 aniversari del tractat d'unió entre Rússia i Geòrgia. Les crides al boicot per part dels nacionalistes georgians no van tenir massa èxit, però van propiciar l'aparició d'un partit, el Partit Republicà de Geòrgia, que és l'únic conegut en els últims anys. □

La vida, a Moscou, segueix igual que abans de les revoltes a la perifèria.

ENTREVISTA A JOSEP M. RODÉS

El PCUS, element de russificació

Josep M. Rodés, especialista en política internacional, assegura que la prova de la «perestroika» està en les nacionalitats de l'URSS.

J. M. P.

—¿On hi ha l'origen de la formació de l'imperi soviètic?

—La construcció de l'imperi tsarista es mou sobre tres eixos determinats per una raó geopolítica, la recerca dels mars oberts. Un eix que aniria des de Moscou fins al mar del Nord, un altre que buscava obrir pas cap a Constantinoble, i per tant cap al Mediterrani i, finalment, un altre més llunyà, que aniria cap al Pacífic, o eventualment cap a l'Índic.

Es creà un estat imperial, tardà respecte a d'altres imperis, perquè una bona part de la colonització d'Àsia central es produí al llarg del segle XIX. I precisament arribà als límits del que avui és l'URSS quan es trobà amb l'existència d'un altre imperi, el britànic. Per això es creen estats com Afganistan, amb la funció de ser un tampó entre l'imperi rus i l'imperi britànic, perquè no es toquessin.

Josep M. Rodés.

—La revolució no va desmuntar la Rússia tsarista...

—Quan es produeix a la resta dels imperis europeus la dislocació, la desaparició o el començament del procés emancipador dels territoris que els estaven subordinats, i amb la guerra mundial desapareixen l'imperi romà, l'austro-hongarès, comencen a plantejar-se els moviments descolonitzadors de l'imperi britànic o el de les colònies franceses; quan ja havia sonat la campana de la desaparició de totes

aquestes estructures de dependència territorial, també calia haver pensat que a la Rússia tsarista li passés el mateix.

—No va ser així, i si l'imperi tsarista era una presó de pobles, ¿també va ser-ho o encara ho és la Unió Soviètica?

—Potser és exagerat dir-ho. En tot cas seria una presó molt més confortable que la que existia abans. I en tot cas algun d'aquests pobles poden sentir-se ara més lliures que no eren abans de la creació de l'URSS. Però és evident que una estructura estatal multinacional com la de l'URSS té greus problemes de manteniment, en part per l'hegemonia russa. Ja els primers bolxevics van parlar del perill del panrusisme.

La ideologia panrusa està entrant a més a més a través de l'òrgan estructurador de l'estat, el Partit Comunista. El Partit Comunista ha acomplert històricament una funció de russificació molt similar a la que van protagonitzar els tsars.

—¿El dret a l'autodeterminació no és garant dels drets dels pobles, a l'URSS?

—Això del dret a l'autodeterminació no existeix mai, el que hi ha és el fet de l'autodeterminació. I quan algú s'autodetermina, millor concedir-li el dret que quedar malament i haver de dir que s'ha perdut un territori.

El dret a l'autodeterminació no existeix més que en els llibres. Hi ha pobles que s'autodeterminen i això és un fet històric, i n'hi ha altres que no

s'autodeterminen, que és un altre fet històric.

Segons els llibres, l'URSS va concedir l'autodeterminació a determinats països, però quan comparem el que diuen els llibres amb la realitat, veiem que no és així.

Finlàndia mateix, va quedar fora de l'ocupació soviètica, no d'una forma gratuïta. Cal no oblidar que després hi va haver una guerra entre Finlàndia i l'URSS i que la Unió Soviètica, el 1945, pren un tros important a Finlàndia, el que avui és la República Socialista Soviètica de Karèlia.

És a dir, que l'autodeterminació, hi ha molt pocs estats que la concedeixin, ara, hi ha fets històrics d'estats que s'han independitzat, i aquest és el fet.

—¿Com pot haver influït la perestroika en l'esclat dels nacionalismes a l'URSS?

—Hi ha un fenomen que em diverteix molt. Quan algú diu que s'han mort les ideologies, les ideologies sorgeixen. Quan avui algú diu que han mort els nacionalismes, els nacionalismes esclaten.

La *perestroika* és més aviat una crítica negativa del passat que no un model nou a construir.

¿És que el nacionalisme de les repúbliques asiàtiques no hi era, o és que no hi havia nacionalistes estons, lituans o letons? Segurament que sí, però tenien escasses possibilitats de manifestar-se sense anar a parar, en el millor dels casos, a Sibèria. En aquests moments la *perestroika* ha implicat un alleujament del control de l'estat sobre la societat. Ha facilitat també lleument un salt des de la no-comunicació social cap a la transparència, i això ha fet que les coses que existien sortissin a la llum.

—Obrir la mà respecte a les nacionalitats implicarà per a la Unió Soviètica plantejar-se la seva existència com a tal o si sense exèrcit soviètic es poden mantenir règims com el de Polònia o Hongria.

—La prova de la *perestroika* estava en les nacionalitats de l'URSS i en els països que formen part del *glassis* defensiu de l'URSS a l'Europa central i oriental, les democràcies populars.

Si realment és possible un enriquiment de la vida multinacional soviètica, fins i tot en els límits que la Constitució soviètica marca, que comprèn el dret a separar-se —cosa totalment impensable en l'estat soviètic actual—, significarà una consolidació de la *perestroika* i que l'estat soviètic va més enllà de l'hegemonia panrusa.

El mateix passa en les democràcies

populars. Si és possible que hi hagi règims polítics i socials diferents en l'Europa central i oriental, sense l'exèrcit soviètic, possiblement aquí hi haurà la prova de la *perestroika*.

—Es pot parlar de tres àrees diferenciades: els pobles caucàsics, els pobles d'Àsia central i els països bàltics...

—Els països bàltics són molt similars als pobles veïns, per tant tenen unes característiques polítiques i socials molt properes a les de l'Europa nòrdica i, per tant, no és estrany que quan miren a l'altre costat del mar i veuen Suècia, Noruega, Finlàndia, se sentin en una situació de minusvaloració de la seva pròpia realitat.

—A les repúbliques del Caucas és on la repressió va ser més dura...

—Aquesta és una zona on es mesclen Àsia i Europa, amb un component nacionalista extremadament fort, amb una història molt llunyana i amb unes característiques diferenciades del món que les envolta molt notables.

També són una de les parts més riques de l'URSS, per la qual cosa el nacionalisme georgià va ser un dels problemes bàsics ja des dels anys 20 a la Unió Soviètica, s'hagi dit o no s'hagi dit.

És a Geòrgia, per exemple, on Stalin va ser capaç d'eliminar físicament tot un comitè central del Partit Comunista georgià perquè eren massa nacionalistes. La repressió hi va funcionar a dojo, inclús es va intentar en un mo-

ment determinat que Armènia, Geòrgia i l'Azerbadjan, per tal que perdesin la seva identitat nacional, es convertissin en la República Soviètica Transcaucàsica. Un intent de poti-poti geogràfic que els armenis, els georgians i els azerbadjanesos no oblidaran.

—¿La resposta de les nacionalitats a l'URSS, pot anar gaire lluny?

—La conducta dels diversos pobles és també diversa. Per exemple, s'estan suïcidant i no s'estaven suïcidant en el període d'entre guerres. I és perquè segurament és l'única resposta possible que tenen davant l'existència d'un estat en el qual no es troben a gust. Per contra, en el cas dels lituans, el factor religiós els fa mantenir estables.

Però és clar que la multiplicació és extraordinària a l'URSS. L'any 2000 hi haurà més no-russos que russos a l'imperi soviètic. I això pot fer canviar moltes coses. Uns tadjics o uns kirgisis o uns turmenis, amb consciència de nacionalitat diferenciada, amb l'impuls econòmic que hi ha en aquestes regions i amb la identitat cultural, poden anar molt lluny, per exemple en la via de la independència, o en la via del control del poder polític a l'URSS que encara està en bona part en mans de russos. Sense oblidar, ja ho he dit abans, que el Partit Comunista de la Unió Soviètica és, després de Pere el Gran, l'element de russificació més gran que hi ha hagut a tot l'imperi. □

ENTREVISTA A JOSEP TERMES

«L'important és sobreviure»

L'historiador Josep Termes pren com a referent l'esclat nacionalista a l'URSS i fa sucoses referències al cas de l'Estat espanyol.

J. M. P.

—¿El rebrotament dels nacionalismes dona una idea de fracàs de la construcció de l'estat soviètic?

—Lenin buscà Stalin com a teoritzador de les nacionalitats i es creà la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques que teòricament dona a tot el seu conjunt de repúbliques el dret a la sobirania..., però es mostrà molt clarament que allò no deixava de ser l'imperi dels tsars i la continuïtat del poder rus a l'Europa oriental i a Àsia.

Josep Termes.